

Co można zobaczyć nad rzeką lub jeziorem?

Środowiska wodno-błotne są bardzo zasobne w liczbę gatunków zwierząt. To właśnie nad wodą spotyka się niezwykle zróżnicowany ich skład gatunkowy. W stojących zbiornikach wodnych rozmnażają się wszystkie krajowe gatunki płazów, owady wodne (np. ważki). Z nimi nieodłącznie związanych jest też wiele ssaków i ptaków, które większą część swego życia korzystają z wody.

Zdjęcie 1: *Lecicha białoznaczna Orthetrum albistylum*
Fot. Mirosław Rzepała

Zdjęcie 2: *Żaba jeziorkowa* – jeden z najpospolitszych gatunków płazów w Polsce. Fot. Mirosław Rzepała

Siedząc spokojnie nad rzeką, jeziorem lub stawem, np. łowiąc ryby, obserwować można z bliska kolorowego **zimirodka**, który czasem potrafi usiąść na końcu wędki.

Nie zastanawiamy się na ogół dlaczego właśnie tutaj go zobaczyliśmy, ale zachwycamy się jego niezwykle barwnym upierzeniem i zachowaniem. Ptak ten, aby egzystować, musi mieć jednak dostęp do odpowiedniego miejsca (nadrzeczna skarpa) w celu założenia gniazda, jak również odpowiedni zbiornik wodny, gdzie może polować na małe rybki.

Zdjęcie 3: *Zimorodek*. Fot. Cezary Pióro

Jeśli jednak rzeczka, nad którą spotykane są zimorodki, zostanie uregulowana (wyprostowana i pogłębiona) to ptaków tych nie będziemy już oglądać. A powodów ku temu będzie kilka; znikną naturalne skarpy w brzegach, gdzie zimorodki kopią norki i zakładają gniazda; ichtiofauna rzeki stanie się znacznie uboższa, ponieważ zlikwidowanie zakoli i wypłyceń spowoduje zubożenie podwodnych siedlisk, gdzie odbywają one tarło a jednocześnie przyspieszony zostanie spływ wody, co także nie jest korzystne dla wielu gatunków ryb; znikną nadrzeczne zarośla i drzewa, które stwarzają dogodne miejsca (gałęzie wystające nad wodą) dla czatujących na ryby zimorodków.

Nad większymi rzekami obserwować można jeszcze liczne kolonie jaskółek **brzegówek**.

Zdjęcie 4: *Skarpa nad rzeką z kolonią brzegówek*. Fot. Mirosław Rzepała

Ptaki te, podobnie jak zimorodki, kopią w nadrzecznych skarpach norki w celu założenia w nich swoich gniazd. Brzegówki gniazdują w skupiskach składających się z kilkudziesięciu gniazd, nierzadko kilkuset, a czasami nawet więcej.

Zdjęcie 5: Brzegówka. Fot. Mirosław Rzepala

Zgubną dla brzegówek mogłaby się okazać regulacja rzeki. Ale dla ptaków tych istnieją inne zagrożenia. Niezwykłą niefrasobliwością cechują się wędkarze, którzy często swoje stanowiska wędkarskie lokują na nadrzecznych skarpach, w których znajdują się gniazda jaskółek. Ludzie powodują tym samym płoszenie ptaków i straty w ich lęgach.

Czasem możemy się zdziwić, gdy nad wodą pojawi się nagle mały sokół. Najczęściej jest nim **kobuz** – bardzo zwinny ptak drapieżny potrafiący doskonale chwycić w locie ważki, zwłaszcza duże gatunki z rodziny żagnicowatych. Te pojawiają się licznie nad zbiornikami w okresie od czerwca do września. Kobuzy na ogół łapią w locie ptaki. Są to przeważnie zwinne jaskółki, czy też bardzo szybkie jerzyki. Jednak w okresie obfitości ważek, to one stanowią jeden z ważniejszych składników pokarmu tych sokołów.

Zdjęcie 4: Bociany białe żerujące nad brzegiem zbiornika wodnego. Fot. Mirosław Rzepala

Nad wodami spotkać można jednego z najliczniejszych krajowych węży – **zaskrońca**. Obiektem jego polowań są płazy. Może on chwycić także ropuchy i kumaki, których inne zwierzęta nie spożywają z uwagi na wydzielaną przez ich skórę trującą substancję.

Zdjęcie 5: Zaskrońiec. Fot. Mirosław Rzepala

Zarówno obecność dużej ilości płazów (głównie różnych gatunków żab), jak i ważek wiąże się z tym, że zbiornik nie jest zanieczyszczony i panuje w nim względna równowaga ekologiczna. Może ona jednak zostać łatwo zachwiana poprzez nadmierne przegęszczenie ryb, które zjadają jaja (skrzek) i kijanki płazów. Niestety wiele zbiorników wodnych jest zarybiana, stając się tym samym pułapką ekologiczną dla większości gatunków płazów, które odbywają w nich gody i składają skrzek - efekt rozrodczy tych zwierząt staje się bardzo niski.

Nie pozwala on na utrzymanie lokalnej populacji na odpowiednio wysokim poziomie liczebności. Zgubny wpływ na wyżej opisywane zwierzęta może mieć też zanieczyszczenie zbiornika wodnego. Zwłaszcza w przypadku małych akwenów, bardzo atrakcyjnych dla

płazów, przypadki takie zdarzają się dość często. Mycie samochodów, pobór wody do opryskiwaczy, wyrzucanie opakowań po środkach chemicznych itp. może spowodować szybkie zubożenie lub nawet likwidację fauny zbiornika wodnego.

Zdjęcie 6: *Zanieczyszczony zbiornik wodny – miejsce liczego rozrodu płazów. Fot. Mirosław Rzepała*

Najbardziej różnorodnie pod względem występowania różnych gatunków zwierząt są zbiorniki wodne, które porośnięte są, przynajmniej w części, roślinnością szuwarową. Dzięki niej wiele mniejszych organizmów wodnych może się ukrywać i mieć możliwość rozmnażania się i przeobrażenia do postaci dorosłej, np. płazom czy ważkom. Nawet obecność znacznej ilości ryb w takim zbiorniku pozwala przetrwać tym zwierzętom.

Zbiorniki wodne stanowią niezwykle cenne miejsce, jako żerowisko dla niektórych rzadkich ptaków drapieżnych, np. bielików czy rybołówów. Aby ptaki te mogły egzystować muszą mieć dostęp nie tylko do odpowiedniego żerowiska, gdzie mogą chwycić swoje ofiary (ryby, ptaki wodne), ale przede wszystkim potrzebują ciszy i spokoju. Niestety liczba atrakcyjnych żerowisk dla ww. ptaków – głównie jezior - maleje w związku z zabudowywaniem ich brzegów i rekreacyjnym zagospodarowaniem (turystyczne ośrodki wypoczynkowe i ośrodki sportów wodnych). Ciągła obecność ludzi w sezonie lęgowym powoduje także spadek liczebności niektórych ptaków wodnych, np. traczy czy gągołów.

Mirosław Rzepała
Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
www.bocian.org.pl